

Степан Костюк

ФОНД-БІБЛІОТЕКА ЛЕСЯ КУРБАСА У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ

Тернопільський обласний краєзнавчий музей

У статті на підставі вивчення частини Курбасового книгофонду, переданого 1970 р. дружиною генія сцени Валентиною Чистяковою до Тернопільського обласного краєзнавчого музею, зроблено спробу «розшифрувати» інтелектуальне спрямування творчого генія Леся Курбаса.

Компонування тематичної виставки «Я вибираю «Березіль»...», приуроченої 120-літтю від народження славетного реформатора національного театру Леся Курбаса, було розпочато науковцями Тернопільського обласного краєзнавчого музею впродовж 5-6 лютого 2007 р.

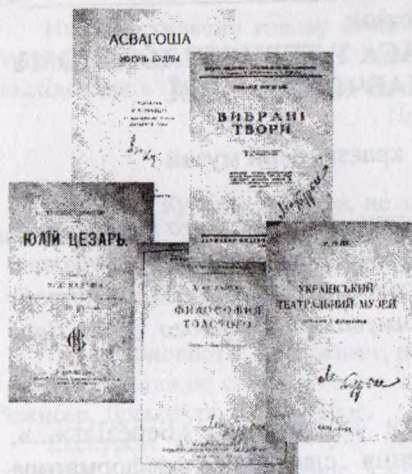
Відібрані матеріали скомпоновано у шести вітринах. Серед запропонованих експонатів (документальні світлини, різноманітні запрошення на урочини, книжкові знаки, конверти, речові надбання тощо) було кілька особливо цінних.

Рідкісне запрошення Леся Курбаса, «Члена Комітету сприяння Будівництва Українського Державного театру масової музичної дії...» від 4 / III 1930 р., № 7 / 2470.

Своєрідною ілюстрацією репертуару слугувала кольорова листівка «Леся Курбас і Катерина Рубчакова у виставі «Осіньна буря» театру «Руська бесіда». 1914 р.». Відповідним доповненням були копії (витримано кольорові гама оригіналів) афіш вистав «Тернопільських театральних вечорів».

Нарешті, приваблювали оригінальні видання з приватної книгозбірні Леся Курбаса, підписані власником бібліотеки: «До світла!» Івана Франка, «Гарміоне» Юліяна Опільського, «Вибрані твори» Тимотея Бордуляка тощо.

Композиційним завершенням експозиційної структури виставки був портрет «Леся Курбас» (Папір, пастель. Художник І. Крук).

Безумовно, безцінне придбання музею — частина Курбасового книгофонду, передана 1970 р. дружиною генія сцени Валентиною Чистяковою [1: 199-200].

Означену, власне, тему: джерелознавча база пізнання — «розшифрування» інтелектуального спрямування творчого генія Леся Курбаса (25. 02. 1887, м. Самбір, тепер Львівської області — 3. 11. 1937, Соловки) [3: 344-345; 4: 41] — підкріплюють 587 томів збереження [6]. Придбання значної частини книгозбірні видатного українського

актора, талановитого режисера-новатора зумовлене кількома обставинами. По-перше, дитячі роки майбутній корифей національного театру провів у Старому Скалаті, тепер Підволочиського району Тернопільської області. Тут виховували онука Яновичі. По-друге, 1915 р. у нашому місті Лесь Курбас заснував «Тернопільські театральні вечори».

Навіть дещо поверхово-узагальнене опрацювання «іменного» книгофонду окреслило кілька варіантів зацікавленості. Неабияку залюбленість Леся Курбаса у даровито-непересічне українське письменство репрезентують книжки широкого кола авторів XIX і XX ст.: Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Панас Мирний, Пантелеймон Куліш, Михайло Яцків, Степан Васильченко, Григорій Квітка-Основ'яненко, Григорій Чупринка, Гнат Хоткевич, Агатангел Кримський, Володимир Винниченко, Іван Котляревський, Марко Вовчок, Михайло Коцюбинський, Марко Кропивницький, Михайло Старицький, Яків Щоголів, Андрій Головка, Левко Ревуцький, Юрій Смолич, Юліан Опільський, Богдан Лепкий, Максим Рильський, Олександр Олесь, інші.

«Зарубіжний розділ» Курбасівської бібліотеки «персоніфікують» імена світового визнання: Г.-Х. Андерсен, Г. Гейне, Г. Ібсен, В. Шекспір, М. Некрасов, О. Фадєєв, П. Меріме, Р. Ролан, Р. Тагор тощо.

Представлено видання різних за ідеологічним і художнім спрямуванням видавничих центрів: «Вікна», «Журавлі», «Дзвін»,

«Історична белетристика», «Колос», «Круг», «Культура», «Література і мистецтво», «Маса», «Московский рабочий», «Народний стяг», «Польза», «Прибой», «Ранок», «Рух», «Світило», «Сміх», «Слово», «Третя стража», «Тритон», «Український робітник», «Федерация», «Шиповник», «Шлях освіти» тощо. Відповідні їй правопис видань, їхня «географія»: Армавір, Берлін, Біла на Підляшшу, Відень, Каліш (Польща), Кам'янець на Поділлі, Катеринослав, Київ, Ленінград, Львів, Москва, Одеса, Харків (найбільше зафіксовано томів), Черкаси. Можна простежити особливості щодо можливостей тогочасних «поліграфічних шкіл» зазначених регіонів: видання відрізняються за якістю паперу, художнім оформленням, шрифтовим забезпеченням, брошурувальним скріпленням тощо. Довге життя своїй продукції забезпечили ті книготиражувальники, що витримали технічний процес «високого рівня».

Присутність у бібліотеці книжок не тільки українською, а й англійською, німецькою, польською, російською, французькою мовами, різноманітних довідкових видань: «Німецько-російсько-український словник термінів з обсягу механіки з українським та російським покажчиками» [ТКМРК – 237], «Російсько-український словник» [ТКМРК – 372], «Полный эсперанто-русский словарь» [ТКМРК – 507] – вказує на високу освіченість її власника.

Спеціальна література: «Театр для детей» [ТКМРК – 243], «Проблема театральности» [ТКМРК – 247], «Театр 1848 року» [ТКМРК – 288] – засвідчує професійні інтереси Леся Курбаса.

Найдавніше зафіксоване видання з бібліотеки – «Царственная книга, тоест летопись царствования царя Иоана Васильевича от 7042 году до 7061...» [ТКМРК – 1626].

Особливого «шарму» книгозбірні надає понад 150 автографів (підписів Леся Курбаса), значна частина факсимільних відтисків, написів дружини [5: 633].

Вочевидь, придбана Курбасова багатотомна колекція – знаковий скарб інтелекту, величний пам'ятник тодішньому книгодрукуванню.

Наприкінці березня 2007 р. у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї проведено науково-краєзнавчу конференцію «Особистість. Правда. Сцена», присвячену 120-річчю від народження та 70-річчю розстрілу Леся Курбаса. Було заслухано доповіді науковців з Києва, Самбора й Тернополя, зокрема виступи кандидата історичних наук Петра Гуцала «Роман Курбас – діяч періоду ЗУНР» (закцентовано увагу щодо впливу дядька на формування світогляду

реформатора українського національного театру), народного артиста України В'ячеслава Хім'яка «Новаторство Леся Курбаса у виставах Тернопільського академічного обласного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка».

Окремий розділ програми склали роздуми Ольги Василичин «Нарис-путівник «Меморіальний музей-садиба Леся Курбаса» – шлях до читача» та Михайла Ониськіва «Документальна драма Василя Василька «Чашка чорної кави» – перше тернопільське видання». Відбулися презентації тематичних видань «Курбасівської тематики».

Автор цієї публікації представив «Фонд-бібліотеку Леся Курбаса у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї».

Курбасівські урочини завершило спецпогашення конверта «Леся Курбас – 120» та оглядання виставки «Я вибираю «Березіль» [2].

Література

1. Костюк С. Фонд-бібліотека Леся Курбаса у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї // Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Музей. Історія. Одеса». – Одеса: Астропринт, 2006.
2. Костюк С. «Я вибираю «Березіль»...»: [Про виставку до 120-річчя від народження Леся Курбаса] // Свобода. – 2007. – 10 берез.
3. Курбас Л. // Митці України: Енциклопедичний довідник. – К.: УЕ, 1992.
4. Курбас Олександр Степанович // Остання дорога. До 60-річчя соловецької трагедії: У двох томах. – К.: Сфера, 1997. – Т. 1.
5. Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею.
6. Чистякова В. // Митці України: Енциклопедичний довідник. – К.: УЕ, 1992.